

ШАРМ У О

Корисно је да Војска Србије у својим редовима има жене официре са високим војностручним образовањем. Нема оправдања за постављање формалних ограничења за школовање жена на појединим смеровима Војне академије. Њима треба да буде омогућен приступ свим родовима и службама, што подразумева и могућност бирања свих програма школовања за официрске дужности, каже наша саговорница.

Жена у војничкој униформи одувек је пленила пажњу и поштовање на нашим просторима. Историјски догађаји и потоња казивања у којима се описују њихова дела дају нам за право да се позовемо на традицију. Путајући су многи ратови земљом Србијом и не беше ниједног а да у њему нису учествовале жене и осветлале образ свом народу. Ма како то патетично звучало, чињенице нас упућују на такав закључак. Наравно, данас је све другачије, ратно зло је иза нас, али ваља мислити на будућност.

Било је и раније жена официра, али недостајали су систем и школовање. Од ове године окрећемо нову страницу историје. Наиме, школовање прве генерације девојака на Војној академији није само симболични почетак нове ере већ суштинска промена уз уважавање свеколиких потреба да се право жена докаже и на тај начин. Бавити се тим часним позивом није уобичајено у „опису послова“ припадница лепшег пола, али време у коме живимо, готово оно које је пред нама, исказује савремене потребе.

Позвани саговорник на ову захвалну тему је свакако госпођа др Јованка Шарановић, научни сарадник, начелник Одељења за студије одбране Института за стратепијска истраживања. Повод за разговор је актуелна тема детаљно образложена у њеној студији „Школовање девојака на војној академији“.

□ *Дуга је традиција присуства жена у војци нашег народа. Било их је с пушком у руци, у рову, на положају, међу рањеницима... Опеване су у песмама, јунакиње су многих романа и филмова. Неке су постале праве хероине и ушле у историју ратовања. Одакле таква срчаност наших жена које су по неком историјском стереотипу нежне мајке, одане супруге, оне које истраћају мужеве и синове, чекају их, верују, моле се и страхују за њих?*

– Историјска судбина нам је доделила улогу ратничког народа. Нажалост, многи ратови су вођени на нашим просторима и најчешће оста-

ФИЦИРСКОМ ЧИНУ

вљали пустош и велике жртве. У њима су равноправно учествовале жене. Увек када су држава и народ били у опасности оне су давале допринос ослободилачкој борби. За праву хероину сматрам наредника српске војске Милунку Савић која се пријавила на мобилизацију под именом Милун јер је знала да је не би примили у борбене редове, што је она жарко желела. Зато је крила свој пол који је откривен тек након рањавања на Брегалници 1913. Додељујући јој Легију части, чувени француски генерал Франш де Пере није крио узбуђење рекавши да је храбра Српкиња светли пример војничког поноса и оданости отаџбини.

Бројни су примери жена великих бораца и у антифашистичком рату, а неке од њих су носиоци ордена народног хероја. Да не говоримо о улози жене као моралне подршке мушкарцима. Како је рекла Вирџинија Вулф, жене све ове векове представљају увеличавајућа огледала која поседују магичну и привлачну моћ одражавања мушкарца у двострукој величини. Увек су биле уз њих када их је требало подржати, утешити, охрабрити. Наравно, ту је и оно што би садашњим речником назвали логистичка подршка: припрема хране, одеће, обуће, муниције... Када би оружје утихнуло, оне би се од мушкарчевог саборца и камп фоловерса односно пратиоца мушкарца враћале пословима који „женској ћуди“ боље пристају водећи рачуна да обезбеде здраво потомство и да га уз пружање мајчинске бриге васпитају да буде спремно да се жртвује за неке будуће војничке идеале.

□ Двадесети век је протекао у пуној еманципацији жена. Строга подела послова по половима лагано је нестајала. Све више припадница лепшег пола облачило је униформе. Напазиле су се и на командним дужностима. Иако није постојала војна школа за њих, стицале су знање на цивилним факултетима, а усавршавале се у јединицама и установама. Шта је имало пресудну улогу? Љубав према војном позиву, лична амбиција, доказивање у тешком позиву..?

– Негде брже, на другим местима спорије, резултат је био исти. Традиционална подела послова је лагано нестајала. Политика једнаких могућности законом је регулисала и наша земља. Ослушкујемо шта се дешава у свету и то примењујемо код нас. Ако смо се определили за евроатлантске безбедносне интеграције, морамо да следимо принципе које оне промовишу. Један од њих је свакако равноправност полова и када је реч о војном позиву. Бржој интеграцији жена у војној средину свакако ће допринети и перспективна мисија војске која подразумева учешће у изградњи и очувању мира широм света, хуманитарним операцијама, међународној војној сарадњи. Познато је, на пример, обичајно право у појединим регионима које забрањује присуство мушкараца на одређеним местима

где се налази локално женско становништво. Ангажман жена у таквим ситуацијама од изузетног је значаја.

Актуелна социјално-економска ситуација погодује школовању жена за војну професију. До већег ангажовања жена у војсци, из историје је познато, долази увек када је вероватноћа ангажовања војске у оружаним сукобима великих размера била мала, а привлачност војног позива недовољна и у условима високе незапослености. Изгледа да су се у нашем случају стекла сва три услова.

Исто тако у народу утемељена традиција и драг новине били су инспирација за девојке да се први пут у нашој историји упишу у Војну академију.

□ После деценија „удобног живота“ у бившој Југославији дошло је до болног распада земље и рата као пратеће појаве. Наравно, жене су биле вишеструке жртве у тој трагедији. И опет су, упркос свим искушењима, биле равноправне у борби и страдању. Готово да је незабележено да је међу њима било дезертера, оних које су избегавале ратну или радну обавезу. Тим феноменом су се бавили и страни војни аналитичари. Како то тумачите?

– Заиста ми је непознато да су жене биле дезертери или ширеле дефетизам. О радној обавези да и не говоримо. Напротив, велики број њих је стао у одбрану отаџбине иако их закон на то није обавезивао. Мислим на саму храну мајке, оне са малом децом или жене чији су супружници отишли на ратни распоред. Бележимо велики број таквих примера и у последњем рату. Традиција, част, оданост, све то је исконски присутно у бићу наших жена.

□ Најзад имамо Војску Србије са својим знамењима, модернизовану, сврсисходно организовану, компатибилну са савременим армијама у свету. Места у њеном строју има и за жене. Преко система високошколског образовања добијаћемо младе снаге. Колико је значајан тај корак?

– Та идеја није од јуче. Међутим, стално се говорило да треба сачекати, добро проценити, узети све у обзир. Још 2003. године у Институту за стратегијско истраживање покренут је пројекат „Обим и модалитети ангажовања жена у савременим армијама“. Одлуку смо добро одвагали и донели је. Сада је тренутак, не ради неке преке потребе, јер имамо суфицит официрског кадра, већ будућности ради. Схватили смо да је то неминовност и зашто бисмо чекали да нам неко намеће решења или скреће пажњу.

Унутар пројекта радили смо истраживање на великом узорку официра интервидовске и родовске припадности и жена официра, подофицира, војника по уговору и трупних психолога. Питали смо их шта мисле на којим би то дужностима даме у униформи могле да дају исти или приближно исти ефекат као и мушкарци. Циљ нам је био изналажење оптималног модела расподеле послова између мушкараца и жена унутар система одбране што подразумева макси-

Уз пружања моралне подршке ратницима, незаменљива улога жене од интереса за војску била је да обезбеди здраво потомство и да га уз мајчинску бригу васпитава да буде спремно да се жртвује за војничке идеале. Као носилац биолошке репродукције – биће које рађа биће, жена – мајка је учитељица живота, оваплоћење несебичности и узвишене љубави, а то је улога која почива на најснажнијем женском инстинкту – материнском, где је жени усађена свест да јој је поверена „брига о људским зачецима“.

Девојкама које су почеле студије, пре свега, желим да истрају, да не посустану пред првом препреком, да буду пуне позитивне енергије. Да обавезно сачувају шарм, женственост. Рекох, не треба да се такмиче са мушкарцима већ да раде заједно с њима узјамно се обогаћујући својим разликама. За четири године, неке од њих ће постати командири водова и одељења, помагаће будућим колегиницама, преносиће им своја знања и искуство. Наш народ по традицији воли војску. Нека са поносом носе униформу, нека их грађани виде, а сасвим сигурно ће их гледати са симпатијама.

мално коришћење индивидуалних способности свих категорија како би збир учинака њиховог ангажовања био максималан. Упоредили смо податке и видели како оба пола реално просуђују. Жене су показале разбориту обазривост односно одмереност. Ниједна не тежи да буде, на пример, подводни диверзант или командир тенка. Дошли смо до закључка да се оно што би волеле и где виде себе, њихове преференције, подудара са оним што оне стварно могу судећи по мишљењу мушкараца. Искристалисала су се подручја војне делатности која пружају највеће могућности за додатно ангажовање: техничко интендантско одржавање и снабдевање, опслуживање софистицираних техничких средстава, контрола саобраћаја, послови обезбеђења објеката и средстава.

Хоћемо да их школујемо сврсисходно и зато смо ове године примили 30 девојака на Војну академију. Добро смо кренули, треба да се ради, дограђује, исправља... Време ће нам рећи.

□ У свом научноистраживачком раду бавили сте се, уопштено речено, женама у војсци, с посебним акцентом на њихово школовање. Ви сте дугогодишњи припадник Војске, добро познајете њену суштину, правила живота уопште. Да ли Ваши научни радови, студије, прикази и текстови садрже ноту личног доживљаја?

– После завршетка студија на тадашњем Факултету народне одбране, (данас Факултет безбедности) конкурисала сам за пријем на Институт за стратегијска истраживања. Председник комисије био је један диван човек, пуковник Миша Прелевић, који је, нажалост, прерано отишао. Умео је да препозна моју енергију, ентузијазам, жељу да пуно радим. Увек ћу га се сећати и неизмерно сам му захвална. Примљена сам у сјајан колектив. Око мене позната имена, људи високих чинова и академских звања. Наравно, много сам научила од својих колега, а брзо сам схватила колико треба бити упоран, професионално радознао и да се мора разумети до танчина посао којим се бавиш. Не може се радити без емоција и максималне посвећености. Војску сам одувек волела (резервни сам официр) и настојала да у њеном сложеном ткиву пронађем себе. Зато сви моји радови, уз научно истраживање, подразумевају и ноту личног доживљаја.

□ Корисно је да Војска Србије у својим редовима има жене официре са високим војнострукним образовањем. Нема оправдања за постављање формалних ограничења за школовање жена на појединим смеровима Војне академије. Њима треба да буде омогућен приступ свим родовима и службама, што подразумева и могућност бирања свих програма школовања за официрске дужности. То је Ваш став кога сте изнели у недавно објављеној студији. На чему почива Ваш закључак?

– Ако су данас даме успешни менаџери, руководиоци великих фирми, научници и министри, зашто не би биле и добри официри? Могућност избора будућег занимања садржана је и у уставној одредби, претходно споменутој, која говори о политици једнаких могућности. Наравно да ће тај позив увек бити првенствено оријентисан према мушкарцима. Мишљења сам да не треба да постоје формална ограничења за њихово школовање а да њихов број треба да зависи од објективне потребе за официрима датог профила, од тога у којој мери су извршене припреме за избор одговарајућих кандидата и од објективне могућности усавршавања и напредовања жена у појединим родовима и службама. Није на одмет водити рачуна о доступности у школовању девојака посебно у овој првој фази школовања, што говоре искуства других, посебно за оне дужности где постоји дилема хоће ли их ваљано обављати. Ту пре свега мислим на борбене родове. Ако неким случајем не успеју, онда да буду конкурентне на тржишту рада.

Наше жене су мудре и не сумњам да ће наћи решења како да свој приватни живот прилагоде професији и обрнуто. Наравно, држава треба низом законских мера да им олакша положај. У свету се ради пуно студија у којима се испитују супружници, њихови односи и утицај војног позива жене на стабилност породице. На пример, НАТО има комитет који се бави ангажовањем жена у армијама. Тај комитет има три поткомитета: за обуку и развој, регрутацију и запошљавање и квалитет живота (породице, стандард, здравствена заштита...)

Пирамида стицања чинова, што је поента официрског позива, јесте сужена. По програмима НАТОа, само мали број њих ће досегнути највише чинове. После десет или 15 година проведених у војној служби можда ће бити приморане да потраже посао у цивилним структурама. Та ситуација ће се поправити. Као што је познато, реформа војног школства подразумева да студенти Војне академије завршетком школовања добију диплому и неког од факултета чији се наставни програм подудара са наставним програмом одговарајућег смера на Војној академији. Постоје добри услови да се нађу решења. На тај начин жене официри би имале сигуран посао и безбрижну будућност.

□ Да ли ће постојећи модел школовања бити једини?

– Пратиће се потребе Војске. Постоји више начина добијања официрског кадра Војске Србије. Рецимо, војнострукно оспособљавање у школи резервних официра лица која су завршила високу школу у грађанству, периодична војнострукна обука у камповима студената појединих факултета. То би за војску било јевтиније, а добио би се такође пожељан кадар из одређених области, пре свих техничких занимања.

Ипак школовање на Војној академији даје комплетну жену официра која ће знати шта значи живети у интернату, ићи на смотру, носити оружје, спознати ред, рад и дисциплину. Сутра ће боље разумети војника.

Тим поводом морам да истакнем како смо прихватили сугестију колега са Полицијске академије који школују девојке за полицијске послове још од 2002. године. Они су, поучени искуством, потпуно искључили могућност да девојке живе у студентским домовима или код родитеља а похађају програм из „цивилног живота“. Сложили смо се с том оценом и пракса је да девојке проводе све време на Војној академији. Наравно, имају услова за одмор, културне активности, спорт и рекреацију.

□ Имајући у виду све посебности женског бића, колико ће бити равноправне у односу на своје колеге током студија и сутра, када рецимо као младе потпоручнице, командири стану пред строј младића млађих и старијих од њих?

Прва генерација девојака је велико охрабрење за све нас. Посебно за следеће класе. Њима је најтеже јер пробијају лед, али имају задовољство што ће ући у историју Војске Србије као прве жене официри школоване на Војној академији. Оне су и промотери једне

нове европске Србије али на оним добрим старим српским традицијама. Ове године примљено је њих тридесет, на смеровима авијација, пешадија, техничка служба КоВ, веза и АБХО.

– Када је 1978. године примљена прва генерација девојака на познатој америчкој војној академији Вест Поинт, многи су били скептични. Било је чак и подсмевана њиховим пискутавим командама, женственим стројним корацима, меким покретима... С временом је све дошло на своје место. Сви су се навикли на њихову појаву, а постале су поштоване због свог успеха и зато што су својеврсни украс академије. Помажу једни другима, бодре се међусобно. Најзад, лепше је живети у љупком окружењу.

Иначе, жене будући официри не треба да се такмиче са мушкарцима већ да дају свој максимум у оквиру својих психофизичких могућности. Девојке немају физичку снагу младића. Свега 30-60 одсто жена поседује снагу и издржљивост просечног мушкарца, а само један проценат нежнијег пола може, у физичком смислу, оно што полази за руком представницима јачег пола. Оне у просеку морају да оптерете себе 25-35 одсто више него мушкарци да би постигле исти учинак. Веће напрезање има за последицу већи ризик од повређивања. Ови показатељи инфериорности жена у погледу физичке снаге и издржљивости потврдили су неминовност извесних ограничења а све у циљу радне ефикасности и смањеног ризика од повређивања.

□ Према Вашим сазнањима, може ли се говорити о пожељном профилу личности девојака за позив официра?

– Нема ту посебног профила личности који би важио само за девојке. Ако си способан да прођеш захтевне тестове селекције ти си пожељан. Уз то, ако знаш да функционишеш у групи, имаш висок

ниво мотивације и спреман си на улагања то је једини кључ успеха. На тај начин се ствара кохезија војног колектива, јача поверење. Девојке имају веома изражен смисао за то. Затим, оне су прецизније, стрпљивије, педантније, више склоне поступању „боље разговарати него ратовати“. Те особине могу сутра бити од непроценљиве вредности, током мировних преговора, на пример.

□ Судићи према одзиву за студије на Војној академији, девојке су спремно дочекале такав изазов. Пратили смо летошњу озбиљну и веома захтевну селекцију за девојке будуће пилоте. Показале су велику мотивацију, психофизичку спремност и теоријско знање. Прва генерација је велико охрабрење за следеће класе. Слажете ли се са таквом оценом?

– Прва генерација је велико охрабрење за све нас. Посебно за следеће класе. Њима је најтеже јер пробијају лед, али имају задовољство што ће ући у историју Војске Србије као прве жене официри школоване на Војној академији. Оне су и промотери једне нове европске Србије али на оним добрим старим српским традицијама. Ове године примљено је њих тридесет, на смеровима авијација, пешадија, техничка служба КоВ, веза и АБХО.

Битно је да истрају, јер ће те девојке, сем осталог, мотивисати наредне генерације. Већ идуће јесени дочекаће своје колегинице и биће им својеврсни ментори. Оне ће им најбоље објаснити шта је то тешко и захтевно, а шта лепо и изазовно у војном позиву.

Целим бићем подржавам замисао, од почетне идеје до остварења некадашњег сна. Са великим емоцијама пратим њихов пут јер сам у свему томе била лично ангажована.

□ Позив старешине је веома чистан, али тежак и одговоран. Често оставља мало времена за приватни живот. Младим људима је неопходан друштвени живот, забава, релаксација. Девојке официри ће једном постати супруге, мајке. Брига о породици је у исконском утемељењу бића жене. Да ли се размишљало колико та подељена улога може утицати на њихово одсуствовање с посла, напредовање у служби, усавршавање..?

– Официрски позив јесте чистан, леп и тежак истовремено. Ту су могуће прекоманде, премештања, рад на терену, учешће у мисијама, школовање у иностранству, помоћ у елементарним непогодама...

Међутим, наше жене су мудре и не сумњам да ће наћи решења како да свој приватни живот прилагоде професији и обрнуто. Наравно, држава треба низом законских мера да им олакша положај. У свету се ради пуно студија у којима се испитују супружници, њихови односи и утицај војног позива жене на стабилност породице. На пример, НАТО има комитет који се бави ангажовањем жена у армијама. Тај комитет има три поткомитета: за обуку и развој, регрутацију и запошљавање и квалитет живота (породице, стандард, здравствена заштита...)

□ Колико Вас лично испуњава позив којим се бавите?

– Веома и у сваком погледу. Војска ми је омогућила напредовање и усавршавање. Магистрирала сам и докторирала, написала четири књиге. Радим посао који волим и видим резултате тог рада. Међутим, нисам дозволила да зарад неких претераних амбиција трпи моја породица на коју сам поносна. Супруг је успешан царински инспектор, ћерка вуковац у гимназији, син одликаш у петом основне. Живимо сложено и хармонично, нађемо времена за све.

□ Шта можете поручити девојкама које размишљају о официрском позиву?

– Пре свега желим девојкама које су почеле студије да истрају, да не посустану пред првом препреком, да буду своје, пуне позитивне енергије. Да обавезно сачувају шарм, женственост. Рекох, не треба да се такмиче са мушкарцима већ да раде заједно с њима узајамно се обогаћујући својим разликама. За четири године, неке од њих ће постати командири водова и одељења, помагаће будућим колегиницама, преносиће им своја знања и искуство. Наш народ по традицији воли војску. Нека са поносом носе униформу, нека их грађани виде, а сасвим сигурно ће их гледати са симпатијама. Нема боље препоруке за девојке које размишљају о позиву официра. Зато, само храбро и напред! ■

Бранко КОПУНОВИЋ
Сними Звонко ПЕРГЕ